

LOCUIRI SEZONIERE PRECUCUTENIENE. CUCUIEȚI-SLATINA VECHÉ, JUDEȚUL BACĂU

Daniel Garvăn

Cercetările arheologice privind exploatarea sării și izvoarelor sărate în preistorie au reușit să stârnească în ultimii ani un interes din ce în ce mai mare. De la primele săpături într-un astfel de sit, de la Solca-Slatina Mare¹, și până astăzi, numai pe latura estică a Carpaților Orientali, au fost cercetate sistematic mai multe astfel de stațiuni: Lunca-Poiana Slatinei, Oglinzi-Băi², Cacica³, Cucuieti-Slatina Veche⁴, Țolici-Hălăbutoia⁵; un număr mult mai mare de astfel de stațiuni, în care au fost descoperite materiale arheologice ce datează din perioade și epoci diferite, sunt cunoscute în urma cercetărilor de suprafață efectuate de O. Weller, R. Brigand, M. Alexianu⁶.

În urma săpăturilor a fost identificat un nou tip de locuire – sezonieră, pentru exploatarea resurselor de sare. Acesta este documentat începând cu Starčevo-Criș și continuând de-a lungul întregii preistorii și nu numai. În ceea ce privește urmele de exploatare lăsate de comunitățile precucuteniene, acestea lipsesc din depunerile eneolitice de la Cacica. În celelalte situri în care s-au efectuat săpături arheologice astfel de urme au fost identificate, cantitatea acestora fiind variabilă de la caz la caz. Observăm că la Solca-Slatina Mare a fost descoperită o cantitate redusă de ceramică de acest tip⁷, nefiind exclus ca depunerea precucuteniană propriu-zisă să se fi situat în altă parte decât cea sondată în 2003. Cele mai consistente depuneri se găsesc la Lunca-Poiana Slatinei, Oglinzi-Băi și Cucuieti-Slatina Veche. Săpăturile începute recent la Țolici nu au atins deocamdată nivelurile precucuteniene, a căror existență este semnalată atât de fragmentele ceramice vizibile în malul erodat, cât și de materialele alunecate pe pantă. Este cunoscut faptul că în cadrul unor astfel de depuneri, cel puțin în zona avută în discuție – latura estică a Carpaților Orientali – principala caracteristică o constituie cantitatea mare de ceramică, straturile de ceramică alterând cu cele ce conțin cenușă și vetre. O altă caracteristică a acestor

¹ I. Șandru, *Contribuții geografico-economice asupra exploatării slatinelor în Bucovina de Sud*, în SCȘ, 3, 1952, p. 407-422.

² Gh. Dumitroaia, *Depunerile neo-eneolitice de la Lunca și Oglinzi, județul Neamț*, în *MemAntiq*, XIX, 1994, p. 7-82.

³ M. Andronic, *Cacica – un nou punct neolitic de exploatare a sării*, în *SCI/A*, 40, 2, 1989, p. 171-177.

⁴ Gh. Dumitroaia et alii, *Cucuieti, com. Solonț, jud. Bacău. Punct: Slatina Veche*, în *Cronica*, Campania 2003, p. 110-111; R. Munteanu et alii, *Cucuieti – Slatina Veche (Romania). Prehistoric exploitation of a salt resource*, în D. Monah, Gh. Dumitroaia, O. Weller et J. Chapman (eds), *L'exploitation de sel a travers le temps*, BMA, XVIII, Piatra Neamț, 2007, p. 57-60.

⁵ Cercetări începute în anul 2007 de către un colectiv compus din Gh. Dumitroaia – șef șantier, R. Munteanu, D. Garvăn (România), O. Weller, R. Brigand (Franța).

⁶ O. Weller et alii, *Cercetări sistematice asupra izvoarelor de apă sărată din Moldova. Bilanțul explorărilor din anii 2004-2007 efectuate în special în județul Neamț*, în *MemAntiq*, XXIV (sub tipar).

⁷ D. Nicola et alii, *Solca-Slatina Mare (Roumanie). Preuves archéologiques de l'exploitation du sel en préhistoire*, în D. Monah, Gh. Dumitroaia, O. Weller et J. Chapman (eds), *L'exploitation de sel a travers le temps*, BMA, XVIII, Piatra Neamț, 2007, p. 43-44.

depuneri este faptul că nu au fost sesizate, până în prezent, urmele unor locuințe, acesta fiind principalul argument care a condus la încadrarea siturilor aflate în apropierea slatinelor în categoria așezărilor sezoniere.

Analizând descoperirile precucuteniene de la Cucuieți-Slatina Veche și propunându-ne pe viitor extinderea acestei analize și asupra altor stațiuni sezoniere, în lucrarea de față încercăm să realizăm o clasificare a ceramicii din situl menționat, cu scopul de a determina prezența sau absența unor forme de recipiente specifice exploatărilor de slatină (așa cum a fost identificat în cultura Cucuteni tipul de vas cu corpul conic și baza lăjită, denumit *briquetage*).

*

Situl de la Cucuieți-Slatina Veche se află se află într-o mică vale, afectată parțial de alunecări de teren și de transformarea unor porțiuni în mlaștină în jurul izvoarelor unor surse de apă semi-permanente. Identificat în 2002⁸ și sondat în 2003-2004, situl conține urme ale unor frecvenări umane de la eneolitic la epoca fierului⁹.

Depunerea antropică propriu-zisă, acumulată în timp îndelungat, ca urmare a activităților de obținere a sării din saramură, se află la 15 m sud față de fântână și constă în două movile, de dimensiuni relativ mici și formă ovală, aflate una în continuarea celeilalte, orientate est-vest și coborând spre est (diferența de nivel dintre baza primei movile și punctul cel mai înalt al celei de-a doua este de 6,30 m). Săpăturile au constatat în practicarea a patru secțiuni totalizând 73 mp și câteva mici sonde de control pe platoul slatinei¹⁰.

Deranjamentele survenite de-a lungul timpului nu au putut permite observarea exactă a stratigrafiei, de cele mai multe ori materiale aparținând tuturor perioadelor surprinse aici fiind descoperite împreună. Singurele date stratigrafice certe în contextul discuției de față sunt cele obținute din sondajele practicate pe platoul slatinei, unde s-a constatat că depunerea precucuteniană, în cea mai mare parte distrusă, a fost destul de întinsă, ocupând cel mai probabil întreg acest platou.

În lipsa unor contexte stratigrafice clare, analiza ceramicii pe criterii tipologice și morfologice a rămas singura alternativă de recuperare a unor informații privind utilizarea izvorului sărat în timpul culturii Precucuteni. Lotul ceramic analizat aparține fazei Precucuteni III.

1. Categoriile și forme

A. Ceramica grosieră

De la bun început separarea ceramicii grosiere precucuteniene a constituit o problemă, dat fiind faptul că slatina a mai fost exploatată în Cucuteni și, probabil, în Starčevo-Criș. Din această cauză în rândurile ce urmează vom prezenta principalele trăsături ale categoriei grosiere la modul general, fără a putea face o separare exactă pe culturi.

Este o ceramică bine arsă, având culoare brună sau cărămidie. În compoziția

⁸ Gh. Dumitroaia, *Săpături arheologice sistematice și periegeze din județele Neamț, Bacău și Suceava (2002-2003)*, în *MemAntiq*, XXIII, 2004, p. 434-435.

⁹ Pe baza câtorva fragmente ceramice este presupusă și o slabă frecvență în timpul culturii Starčevo-Criș: vezi R. Munteanu *et alii*, *op.cit.*, în D. Monah, Gh. Dumitroaia, O. Weller et J. Chapman (eds), *L'exploitation de sel a travers le temps*, p. 63, fig. 6.

¹⁰ Gh. Dumitroaia *et alii*, *Cucuieți, com. Solonț, jud. Bacău. Punct: Slatina Veche*, în p. 110-111; R. Munteanu *et alii*, *op.cit.*, în D. Monah, Gh. Dumitroaia, O. Weller et J. Chapman (eds), *L'exploitation de sel a travers le temps*, p. 57-60.

pastei au fost introduse cioburi pisate sau pietricele. Fragmentele provin de la vase de mari dimensiuni, cu diametrul gurii de aproximativ 40-50 cm. Buzele vaselor sunt drepte sau ușor evazate, lustruite la exterior (fig. 2, 9).

Ceramica grosieră reprezintă o treime din cantitatea de ceramică precucuteniană.

B. *Ceramica fină*

Prezintă în cantitate mai mare decât cea grosieră, aceasta este arsă uniform și are culoare cenușie, brună sau cărămizie. Vasele din această categorie au fost modelate dintr-o pastă fină, bine frământată, fiind lustruită atât la interior cât și la exterior.

Dintre tipurile de vase se remarcă numeric castroancle, de dimensiuni medii (cu diametrul gurii între 20-30 cm), cu deschiderea gurii mai mare decât diametrul corpului vasului și cu buza ușor evazată sau dreaptă (fig. 3). Mai puțin numeroase sunt cupele și paharele bitronconice, cu diametrul gurii mai mic sau egal cu cel al corpului vasului (fig. 4/1-8).

Alte două tipuri sunt documentate printr-un număr redus de exemplare: vasele piriforme, cu gura îngustă, corpul puternic bombat, fundul îngust și profilat (fig. 4/9) și vasele cu picior cilindric, baza evazată și cupa cu deschidere largă (fig. 5/8-10). Aceste tipuri sunt reprezentate prin două, respectiv trei piese.

2. Decor

Decorul întâlnit pe vasele precucuteniene este destul de variat. Pe ceramica grosieră frecvent este întâlnită barbotina, dar și ciupiturile. Majoritatea vaselor prezintă la partea superioară, la exteriorul buzei, o bandă lustruită. Pe corpul vaselor apar și proeminențe cilindrice sau conice (fig. 9).

O diversitate mai mare a decorului se observă în cazul ceramicii fine. Pe vasele de dimensiuni mai mari decorul este simplu și constă din linii incizate, plasate la distanță una de cealaltă, în general sub buză și în zona mediană (fig. 3/3, 5; 4/8, 9). Vasele de dimensiuni mai mici sunt bogat decorate cu roțița, cu caneluri, cu linii incizate și proeminențe (fig. 4/3-7).

Decorul *imprimat*, realizat cu roțița, constă în șiruri orizontale sau oblice, dispuse în diverse moduri (paralele, tangente etc.), cel mai adesea combinate cu canelurile (fig. 3/2, 4; 5/3; 7/3) și mai rar cu liniile incizate (fig. 3/5; 7/10; 8/1).

Canelurile sunt plasate cel mai adesea în zona gâtului, dispuse orizontal (fig. 3/1-3, 5); uneori sunt circulare, plasate în jurul unor proeminențe (fig. 3/4; 4/5; 7/2); mai rar apar canelurile oblice în zona diametrului maxim al vasului (fig. 4/6).

Decorul cel mai frecvent întâlnit este cel *incizat*, compus din linii simple sau grupate (două sau mai multe), orizontale sau oblice, cercuri și linii tangente la cercuri.

Proeminențele sunt cel mai adesea simple, de formă conică, uneori fiind înconjurate de linii incizate sau caneluri (fig. 4/5; 7/2).

Pe câteva fragmente decorate cu incizii, în spațiile rezervate, au fost observate urme de pictură brun-cărămizie (fig. 10/2-4), iar un alt fragment, decorat cu caneluri, este acoperit pe întreaga suprafață cu pictura cărămizie (fig. 10/1).

*

Dacă pentru cultura Cucuteni a fost identificat un tip de vas specific așezărilor sezoniere legate de exploatarea sării (*briquetage*), întâlnit în toate cele trei faze ale acesteia, așa cum este cazul stațiunii de la Lunca-Poiana Slatinei, zona B¹¹ și Țolici-

¹¹ Gh. Dumitroaia, *Depunerile neo-eneolitice de la Lunca și Oglinzi, județul Neamț*, 1994, p. 58, 62.

*Hălăbutoia*¹², pentru cultura Precucuteni, un astfel de tip de vas, utilizat doar la exploatarea sării din saramură, nu a putut fi identificat. Se observă totuși prezența în cantitate mare a vaselor cu gura largă (forme deschise), folosite, cel mai probabil, la evaporarea apei din slatină, însă lipsa urmelor de ardere secundară a vaselor, ne face să credem că această evaporare se făcea prin așezarea vaselor în apropierea surselor de foc, fără a exista contact direct între acestea, dată fiind și prezența cenușii în cantitate mare descoperită în nivelurile neolitice și eneolitice.

În stațiunile sezoniere legate de exploatarea sării din saramură, în nivelurile aparținând culturii Cucuteni au fost identificate și materiale străine de acest mediu cultural – ne referim la ceramica de tip C, prezentă în toate nivelurile de depunere Cucuteni B¹³. Nu aceeași este situația lotului ceramic precucutenian de la Cucuieți, care este în totalitate de origine locală. Mai mult, toate tipurile de ceramică identificate aici sunt prezente în toate așezările stabile aparținând fazei Precucuteni III.

*

Aceste concluzii au un caracter preliminar. Intenția noastră este de a lărgi această analiză odată cu cercetarea nivelurilor precucuteniene de la Țolici-*Hălăbutoia*, corelând datele obținute cu cele privind așezările contemporane, cu caracter permanent, aflate în apropiere. În speranța că aceste date vor putea fi integrate într-o analiză mai largă a mediului și a exploatarea resurselor naturale în eneolitic, vom încerca să tragem concluzii de ordin general privind modalitățile de exploatare a resurselor salinice în timpul culturii Precucuteni.

Seasonal Settlements Precucutenian period. Cucuieți-Slatina Veche, Bacău district

The archaeological researches carried out near several salt springs conducted to the discovery of specialised sites: seasonal sites (camps) that were laid out in order to exploit the salty waters. Those sites are documented in almost all the prehistoric cultures in the peri-Carpathes zone of Romanian Moldavia, beginning with Starčevo-Criș. Five such sites are to be related with the Precucuteni communities. The present paper analyses the pottery discovered in one of these Precucuteni camps – at Cucuieți-Slatina Veche. The author reach the conclusion that even if there were no particular types of vessels here, the presence of the wide-mouth shapes is obvious and a relation between crystallising salt from salty water and there recipients can be stated.

¹² Gh. Dumitroaia et alii, Țolici, com. Petricani, jud. Neamț. Punct Hălăbutoia, în *Cronica*, campania 2007, 2008, p. 325, unde s-a menționat existența unui nivel Cucuteni A-B, în care apăreau și fragmente de *briquetage*. O analiză mai atentă a materialului, efectuată ulterior, ne-a determinat să reconsiderăm ideea existenței unui nivel A-B propriu-zis, ceramica aparținând acestei faze fiind redusă cantitativ. Majoritatea materialelor aparțin elapei A₃, care se pare că este reprezentată la Țolici printr-un nivel destul de consistent (în curs de cercetare).

¹³ M. Andronic, *op.cit.*, p. 171-177; Gh. Dumitroaia, *Depunerile neo-eneolitice de la Lunca și Oglinzi, județul Neamț*, p. 58, 62; D. Nicola et alii, *op.cit.*, p. 45-51; Gh. Dumitroaia et alii, *op.cit.*, p. 325.

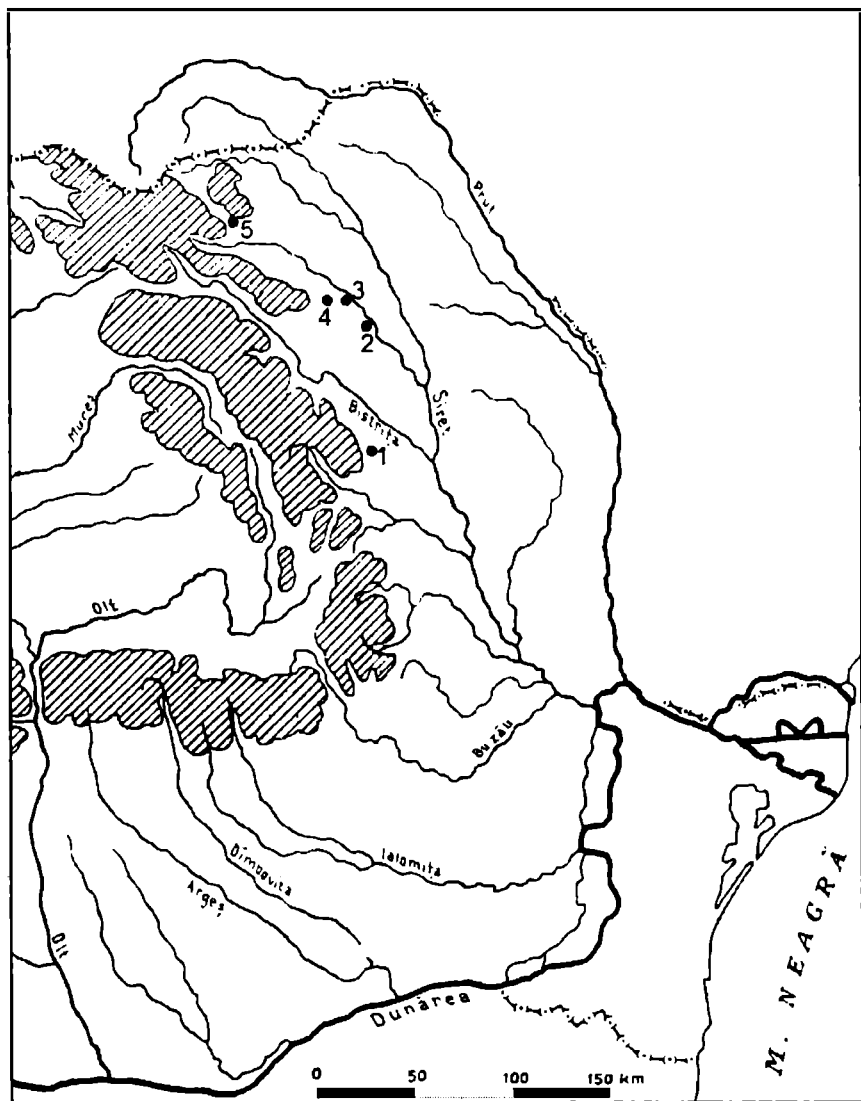

Fig.1. Așezări sezoniere precucuteniene. 1. Cucuieți (jud. Bacău); 2. Țolici; 3. Oglinzi-Băi; 4. Lunca (jud. Neamț); 5. Solca (jud. Suceava)

Precucuteni seasonal sites: 1. Cucuieți (Bacău County); 2. Țolici; 3. Oglinzi-Băi; 4. Lunca (Neamț County); 5. Solca (Suceava County)

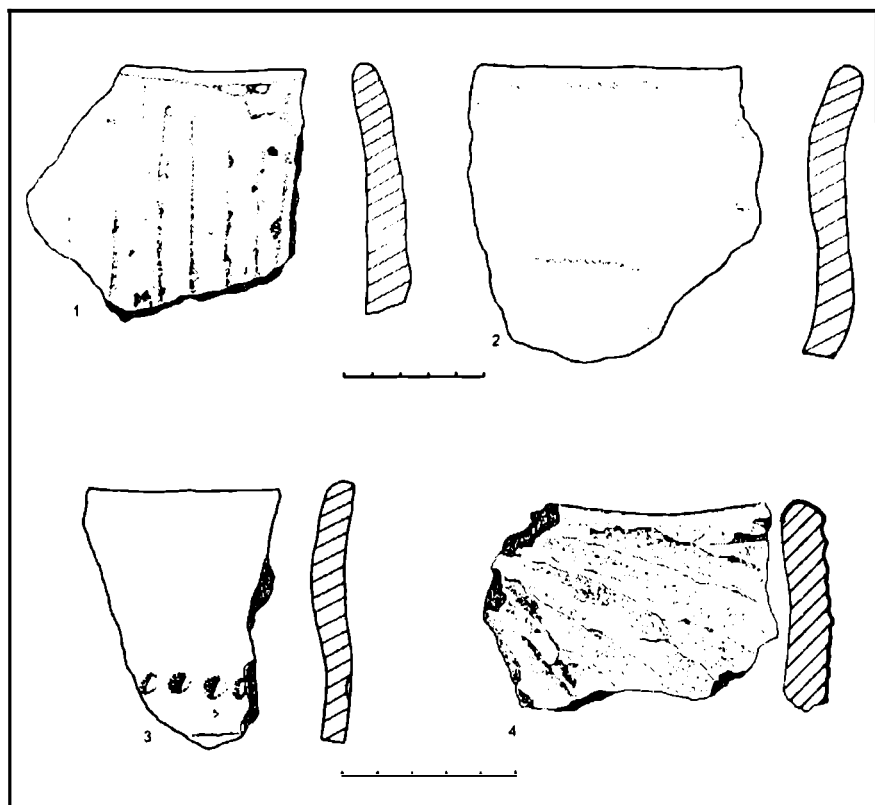

Fig. 2. Ceramică grosieră
Coarse ware

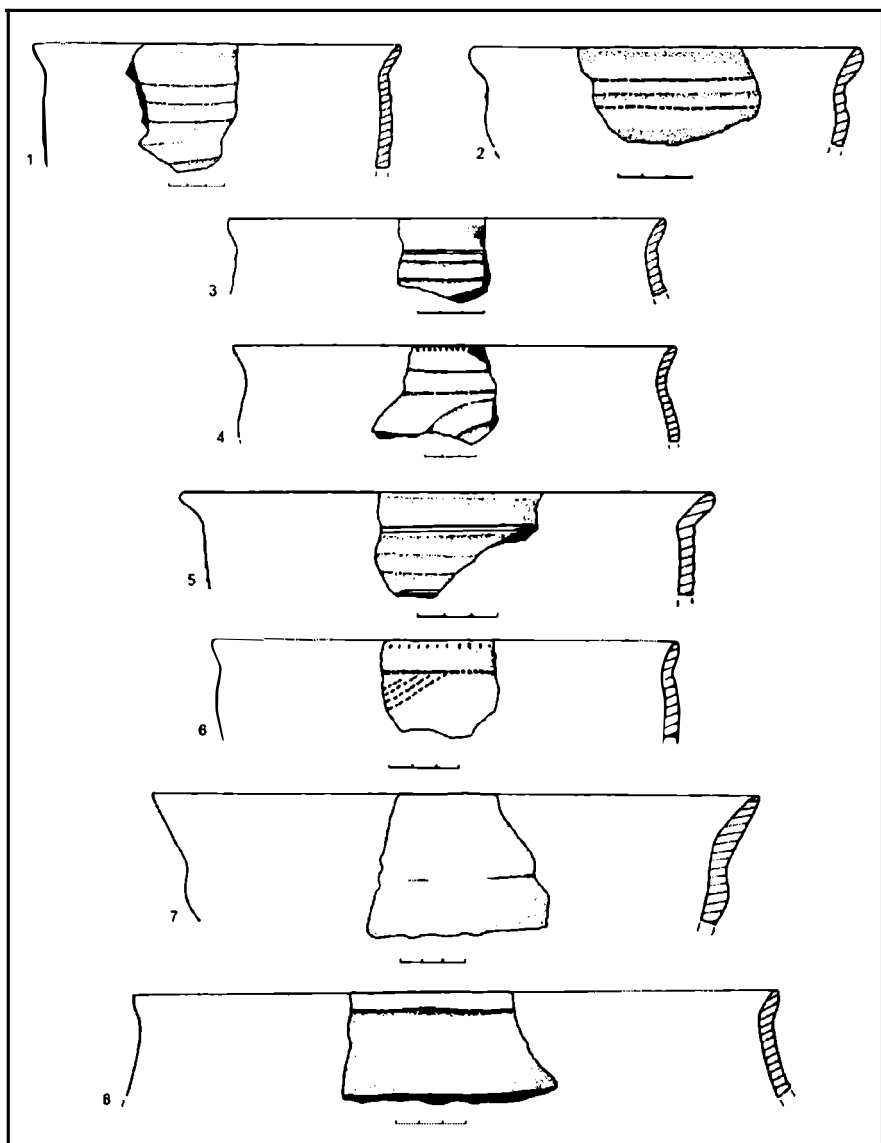

Fig. 3. Forne ceramice deschise
Wide-mouth shapes

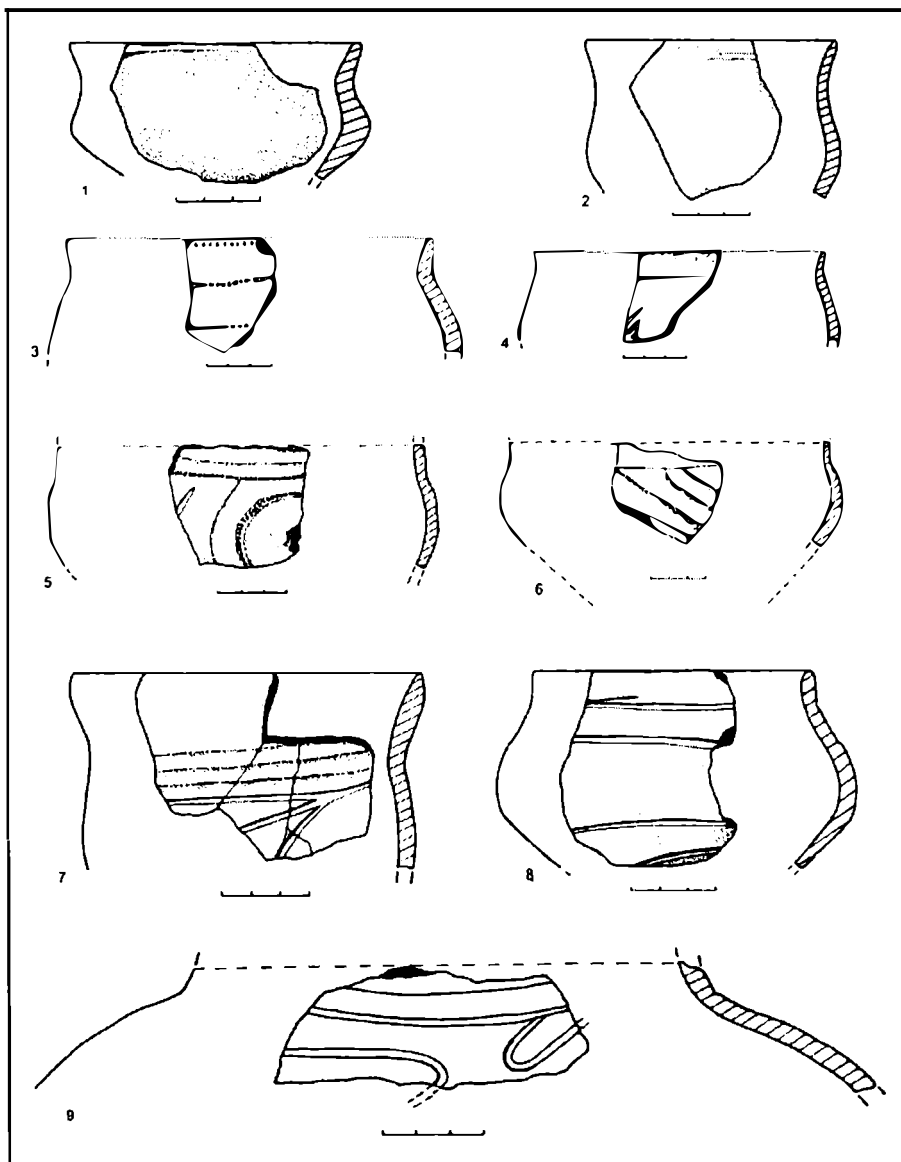

Fig. 4. Forme închise. 1-8 Pahare și cupe; 9 vas piriform
Narrow-mouth shapes: 1-8 Cups and bowls; 9 Pear-shape vessel

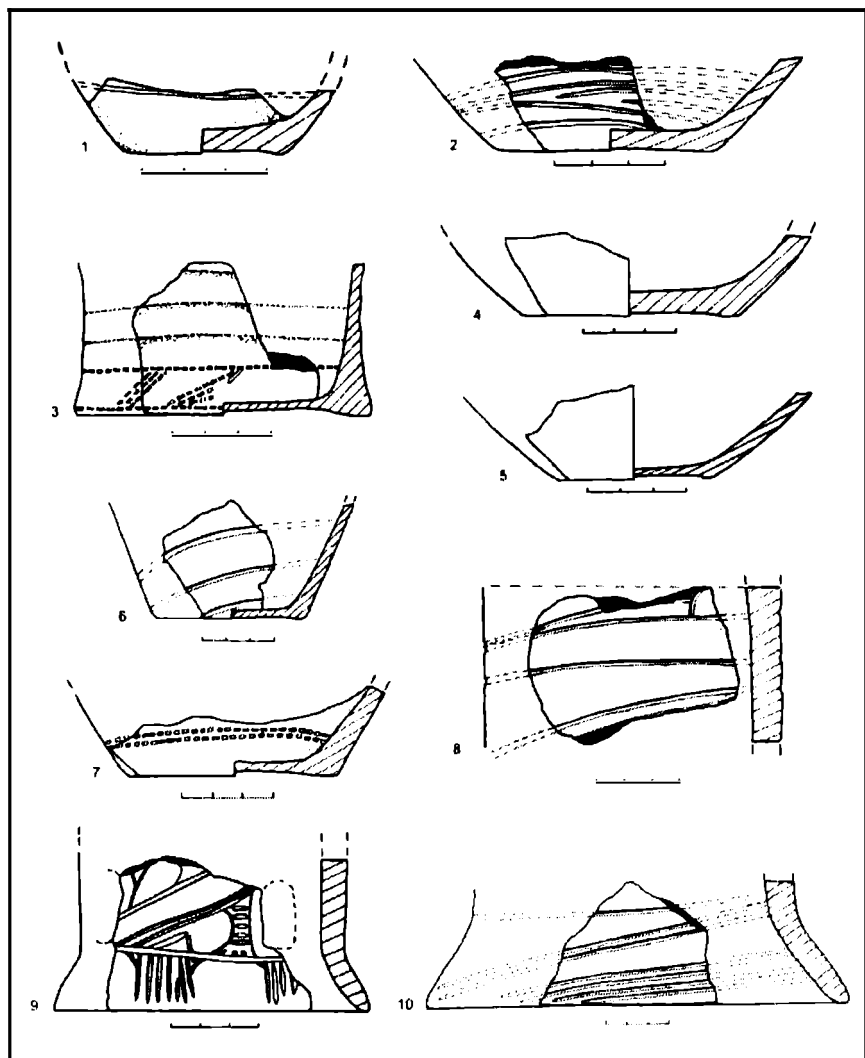

Fig. 5. Funduri de vase. 1, 2, 4-7 castroane; 3 vas piriform; 8-10 vase cu picior
 Bottom parts of vessels: 1, 2, 4-7 bowls; 3 pear-shape vessel; 8-10 stemmed vessels

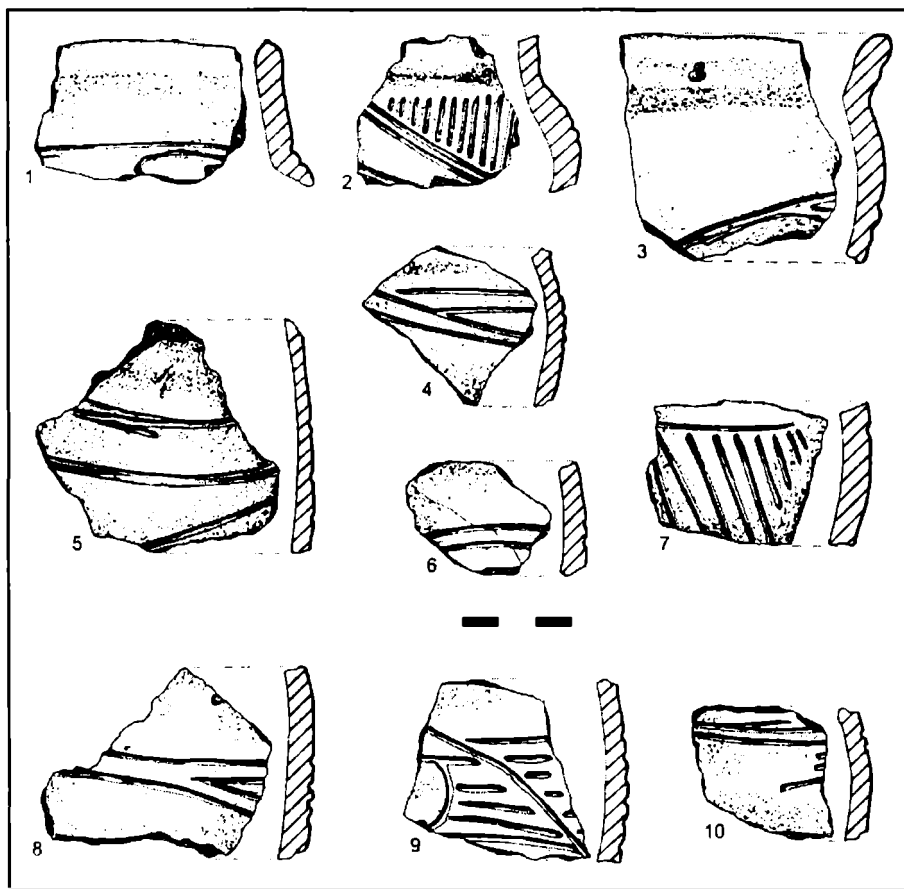

Fig. 6. Ceramică fină decorată cu incizii
Fine ware decorated with incisions

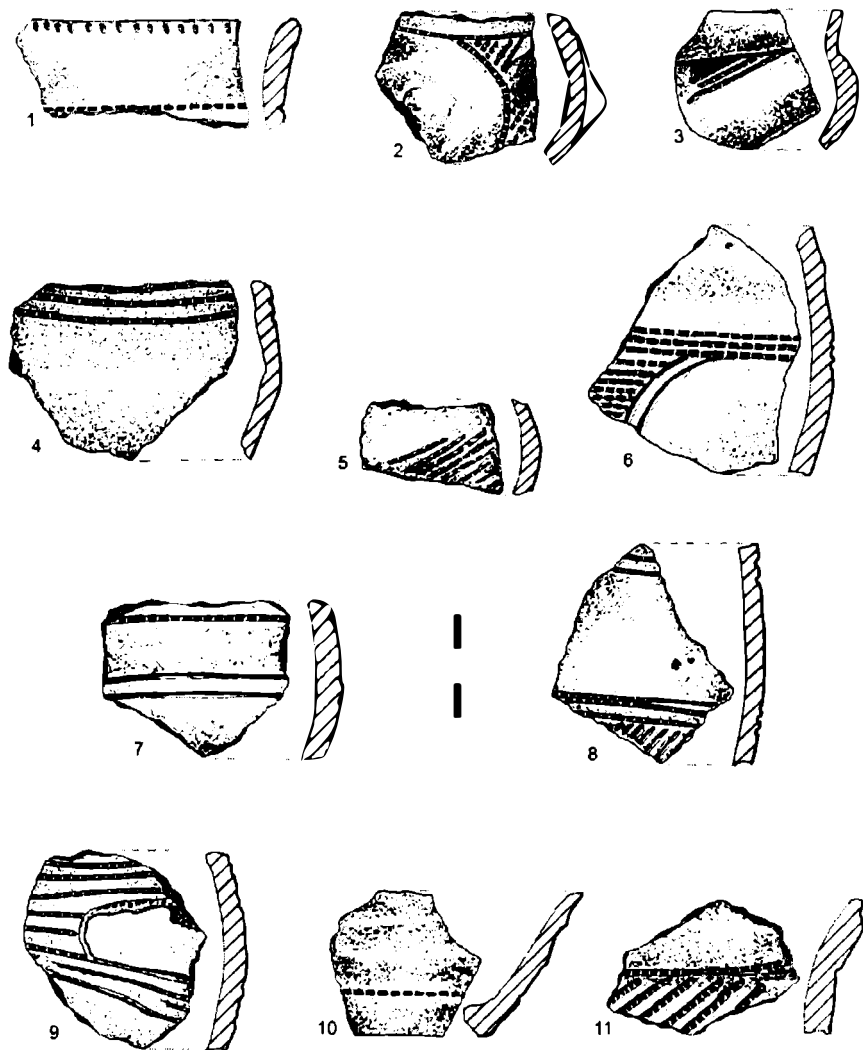

Fig. 7. Ceramică fină decorată cu roțița
 Fine ware decorated with the cogged wheel
<http://www.cimec.ro> / <http://cmiabc.ro>

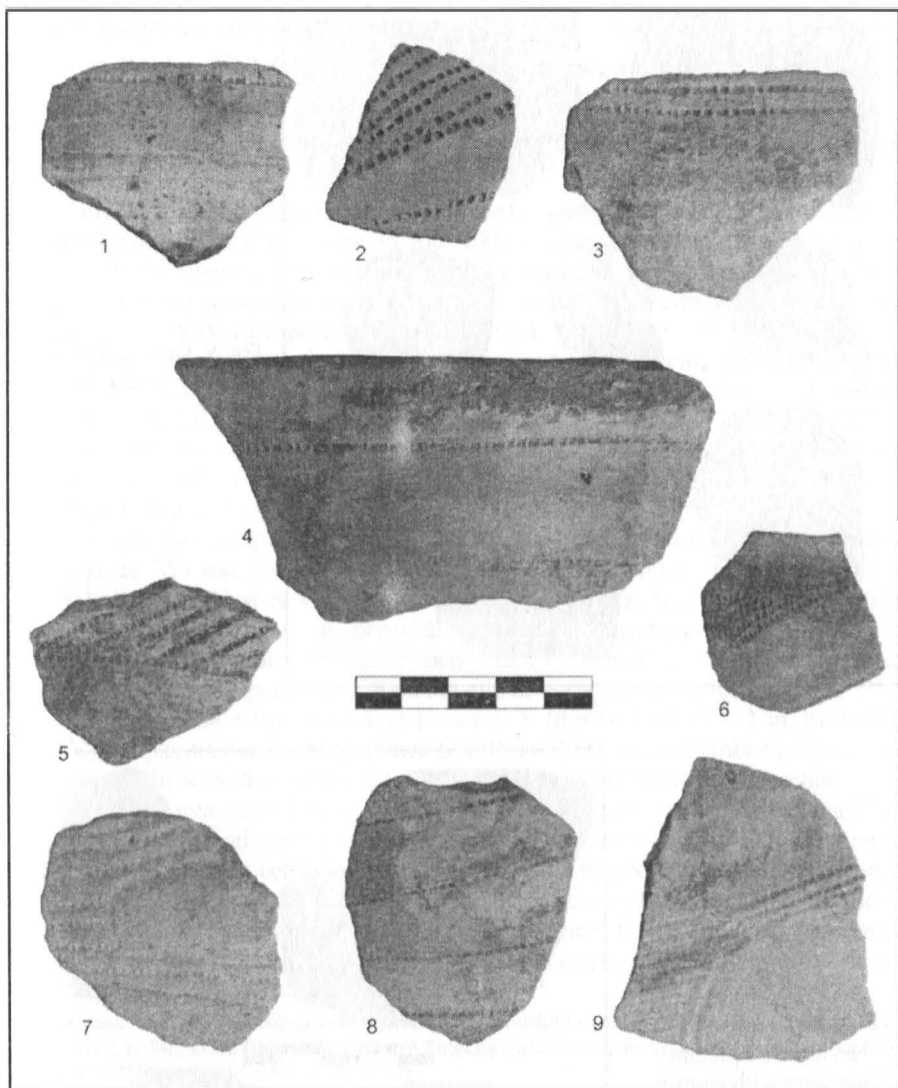

Fig. 8. Ceramică fină decorată cu caneluri și impresiuni
Fine ware with channelling and impressions

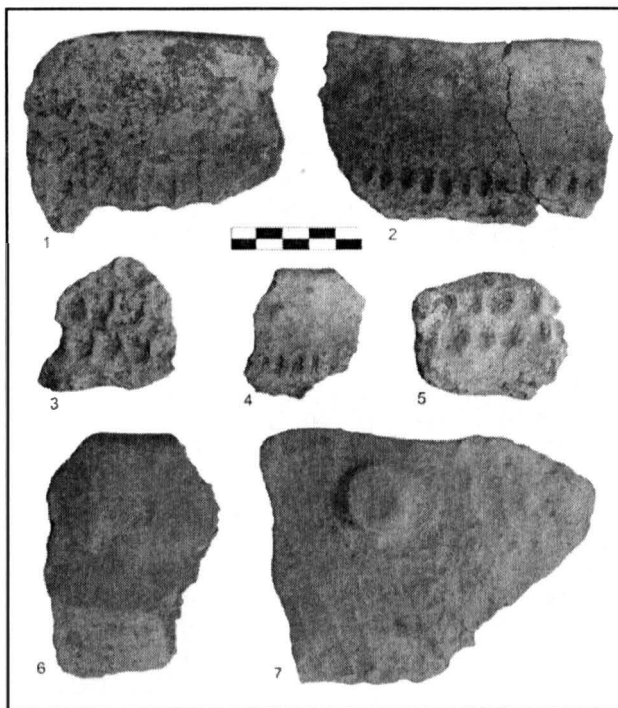

Fig. 9. Ceramică grosieră
Coarse ware

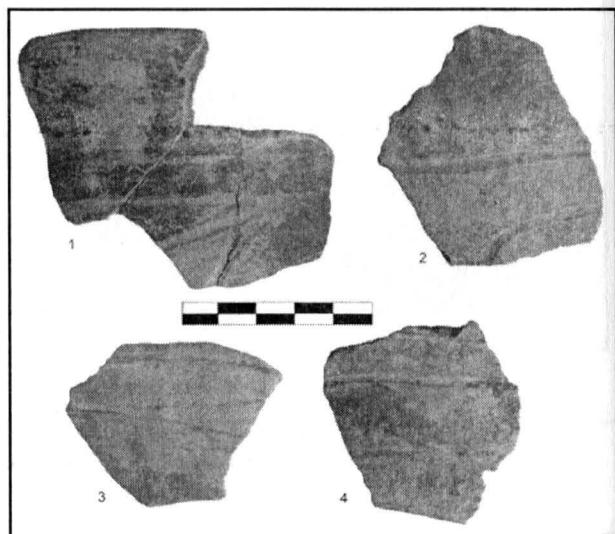

Fig. 10. Ceramică fină
cu urme de pictură
Fine ware with painting
traces